

Nomadisch Blauw

EVA STEYNEN

Eva Steynen (Antwerpen, 1967) studeerde film, filosofie en theaterwetenschappen. Zij was mede oprichter van het collectief voor experimentele film Movie Art Factory (1991-1995), schreef scenario's, maakte kortfilms en deed productie voor film en theater. In 2013 vestigde ze in haar ouderlijke huis de galerie Eva Steynen.Deviation(s) nadat ze als nomadisch independent curator verschillende tentoonstellingsprojecten heeft gerealiseerd in Antwerpen. Elk project dat Eva onderneemt ontstaat vanuit van een eigen filosofisch onderzoek en een nieuwsgierigheid naar de aspecten van het gebeuren in de act van de kunstenaar. Zo ook dit boek, dat de eerste kunstenaars-uitgave van haar galerie is.

Op een ochtend in april 1942, in de stilte van het bezette Parijs, haalt een jonge Joodse vrouw, H el ne Berr, een boek op bij Paul Valéry. Ze is studente filologie aan de Sorbonne en heeft de dichter gevraagd haar een opdracht te schrijven in zijn laatste werk. Onmiddellijk opent ze het pakket dat de conciërge haar overhandigt. Vanop de binnenflap fluistert Valéry haar zachtjes toe: ‘Au réveil, si douce la lumière, et si beau ce bleu vivant.’¹ De sensitiviteit die doorheen zijn dichterlijke woorden schijnt raakt H el ne diep en werpt een helblauwe filter over de gruwelijke realiteit van een bezette stad. Met dat moment in gedachten en het aanvoelen van intensiteit en tegelijk urgentie van de tijd, schrijft ze die dag de eerste bladzijden van haar oorlogsdagboek. Twee jaar later, vlak voor haar deportatie, kleuren haar woorden donkerblauw. In 1945 sterft de dan 23-jarige H el ne Berr in het uitroeiingskamp van Bergen-Belsen...

¹ H el ne Berr, ‘Journal’ Editions Tallandier Paris, 2008 297 pp, p.3.

Dat onmetelijke blauw dat ons omringt. Die intense blauwheid van een hoog plafond dat onze dagelijkse ervaringen kleurt. Zij is een schijnsel, een ‘verstrooiing’ van de fysica. Een enigmatische aanwezigheid die ons bestaan in de visuele werkelijkheid kleurt. Blauw is meer dan een kleur en lijkt een wereld op zichzelf te kunnen bewonen, op zichzelf te kunnen staan als een concept. Het is meer dan een gewaarworden of een frequentie. Het is een staat van zijn.

Blauw was altijd al sterk aanwezig in de (video)performances van Marie Julia Bollansée. Toen zij als 20-jarige de Cappella degli Scrovegni in Padua bezocht werd ze overweldigd door de sublieme kleurintensiteit van het lapis lazuli waarmee Giotto het plafond van de kapel tot een blauwe hemel had omgetoverd. Die intense ervaring van dat ‘blauw van over de zee’ was funderend voor hoe het blauw een verdere compagnon de route zou worden in haar kunstpraktijk. Waar ze aanvankelijk nog Ultramarijn en Indigo gebruikte, zowel zuiver als in mengvorm, evolueerde blauw steeds meer naar een *Blauw*, een protagonist met wisselende tinten op de weg van de creatie. Hemel en aarde, leven en dood zijn daarin onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een vervlechting van het oeroude en het nu.

Blauw is voor Bollansée geen bijkomstige kwaliteit van de dingen, maar eerder een tijdloos wezen, met een eigen ziel, een eigen taal en impact. Zij is kleur en ouder dan de mens, zij is natuur. Zij stamt uit een voorwoordelijke tijd, voor de mens haar kan benoemen. Zij is als een oude archetype aanwezig in alle culturen. Want kleur gaat vooraf aan eigenschap en substantie. De primauteit van de perceptie geeft al zwijgend ‘inrichting’ aan de manier waarop we als mens in de wereld staan. Kleur is onzichtbaar tot ze zich toont in het aanwijsbare. Blauw is daarvan veruit de meest symbolische en tevens de meest ongrijpbare. In het oeuvre van Bollansée verschijnt *Blauw* als een tijdloos archetype dat zich vermengt met het vergankelijke, het singuliere, het zichtbare.

— Kleur heeft nood aan licht en materie om te kunnen verschijnen in het zien. We kunnen ons echter wel perfect materie voorstellen zonder kleur en kleur zonder materie. Want in de verbeelding kan kleur bestaan nog voor ze aanwijsbaar is. In het be-grijpen van de perceptie is kleur eerder enigmatisch en is er altijd iets dat ons ontglipt. Want in het zien gaat kleur vooraf aan de vorm. Kan kleur in de werkelijkheid aanwezig zijn zonder iets anders te zijn dan kleur, zonder vorm en materie? In 1993 verscheen Derek Jarman zijn visueel testament 'Blue' (1993). Blind geworden door HIV en zich bewust van het nakende einde van zijn leven, toonde hij kleur als een zuiver aanvoelen. Ofschoon blauw zo aanwezig is in onze dagelijkse zichtbare wereld, haalt Jarman's 'Blue' de propositie onderuit dat de wereld zichtbaar is. Het enigmatische blauw als een catharsis. De projectie van het monochrome Yves Klein Blue als een filter in *absentia* die onze beleving kleurt. Jarman kon zich, toen hij 'Blue' maakte, de kleur enkel nog voorstellen. Als geen ander slaagde hij erin, vanuit de intensiteit van de creatie en onlosmakelijk verbonden met de dood, om kleur voor te stellen als een onzichtbare trilling en gevoeligheid die de visuele leegte vult.

— Sinds haar residentie in de grootstad Mumbai vormen de blauwe dekzeilen – die ze benoemt als *Tarpaulins* – een wezenlijk onderdeel van Bollansées werk. Dit gaat gepaard met een verstillings van het eigen handelen. In haar installatie 'White Matters', hier in de galerie, lag een specifiek voorwerp of herinnering aan de basis van elke videoperformance. Met één uitgepuurde handeling creëerde zij een sculpturale beeldtaal die zich condenseert in de verbondenheid met dat voorwerp. In haar recente werk is die handeling verstild tot een aanwezig zijn. Een onderliggende laag die zich pas toont in het aandachtige kijken en opdoemt in het licht van kleur-vormen. Het trage van de beweging onderlijnde het chronologische karakter van de handeling. Door de ene beweging over de andere te projecteren verdwijnt deze chronologie en lost die op in de gelijktijdigheid van het ene in het andere. Verschillende tijden worden verweven tot een nieuwe tijd. Bollansée creëert aldus een nieuw 'be-leven.' Haar lichaam is niet langer dat wat handelt, maar is als drager vervlochten met de geprojecteerde werkelijkheid die zich transformeert tot een hier-en-nu.

— Het valt op hoe de blauwe *Tarpaulins* overal aanwezig zijn in onze samenleving. Sommige worden sporadisch ontvouwen, andere dagelijks gebruikt. Ze beschermen en verhullen of onthullen een staat van zijn. Ze geven ondergrond en onderdak: kleine, afgebakende velden in een al te menselijk patroon. Universele draagzakken waar kleine huishoudens in passen. Ze komen voor zowel in grootsteden als op het 'platteland'. Ze zijn deel gaan uitmaken van de menselijke leefwereld.

— Die menselijke leefwereld is steeds meer verstedelijkt. In tegenstelling tot de vorige eeuw woont in de 21ste eeuw het overgrote deel van de wereldbevolking in de stad. Dit verandert ook onze manier van denken en zijn. Waar de mens op het 'platteland' eerder sedentair is en een meer afgebakend parcours aflegt, is het stedelijke pad grilliger en nomadisch. Het 'platteland' richt zich naar de zichtbare natuur die verticaal groeit. Het stedelijke leven is als een wortelstok die zich ondergronds en horizontaal, grillig en onvoorspelbaar alle kanten uit beweegt. Op onverwachte momenten en plaatsen schiet het de grond uit. Veelheid, verschil en dynamiek zijn de kenmerken ervan. De stedelijke samenleving wordt niet langer gekenmerkt door een eenheid van identiteit, maar door een rijkdom aan differenties en kleurnuances.

De *Tarpaulins* bedekken de ondergrond, maar leggen haar tegelijk bloot. Net als de stedelijke differentiaties zijn *Tarpaulins* variabel in hun kleurintensiteit. Ze raken aan het concept kleur zoals Bollansée het begrijpt: het zijn wezens met een eigen ziel, een eigen leven en een eigen vorm van verandering. Hoewel ze door hun vorm en hun homogeniteit vorm aan het zien geven, is er ook telkens iets dat door de mazen van het be-grijpende zien ontsnapt.

Bollansée toont niet zozeer die vergankelijkheid van de materie van die *Tarpaulins*, maar eerder een blauwe gedachte en ziel met licht en kleur. Op de specificiteit van de synthetische materie laat de tijd snel zijn sporen na. Het tijdloze archetype van de kleur vermengt zich met het vergankelijke, het singuliere, het zichtbare.

Tarpaulin blue bestaat niet los van materie, in de zin dat het een staat van zijn is van de materie. Net zoals de specifieke kleurgewaarwording subjectief en veranderlijk is, fungeren de *Tarpaulins* als een veranderlijke, blauwe huid. Zodoende deint *Tarpaulin blue* uit tot buiten de grenzen van de bepaaldheid van de statische kleureenheid. Net zoals de waarheid is ze niet eenduidig. De subtiele kleurverschillen van de helblauwe *Tarpaulins* vibreren als het ware mee op het ritme van de gemeenschappelijke wereld waarin we be-leven.

Die stedelijkheid was reeds immanent aanwezig in het werk van Bollansée, maar werd echt duidelijk zichtbaar na haar residentie in en ervaring van de grootstad Mumbai. We kunnen die ervaring als een cesuur in haar oeuvre beschouwen. De nadruk op de verbondenheid tussen mens en natuur verschoof naar de anonimiteit van de mens als deel van een grootstedelijk raderwerk. In de solo 'White Matters' (2013) doken reeds sporen op van dat nieuwe perspectief. Haar 'body', voordien drager van betekenis en kleur, ging zich steeds meer verweven met de compositie van het beeld, om er uiteindelijk haast volledig in te verdwijnen en erin op te gaan. De materie verdwijnt uit haar werk en maakt plaats voor de heterogeniteit van het gebeuren zelf in de geprojecteerde compositie. Waar voordien een voorwerp of een gebeurtenis aan de basis van haar (video)performances lagen, komt nu de naakte aanwezigheid van het gebeuren zelf in de schijnwerper te liggen. Een gebeuren van licht, vorm, beweging en kleur, los van de materie.

De motor van Bollansées werk is de altijd aanwezige en nooit aflatende gevoeligheid en sterke intensiviteit waarmee ze in het leven staat. Aan die ervaring van een in-de-wereld-zijn, als een alerte tegenwoordigheid, slaagt de kunstenaar er in om haast letterlijke expressie te geven. Niet langer een zichtbaar maken wat zich onderhuids verbergt, maar het tonen van de gelaagdheid van onze tijd. Doorheen de tijd creëert zij vanuit de verschillende lagen een nieuwe gelijktijdigheid in beweging en vorm. In een subtiele gelaagdheid van onthullen en verhullen raken verschillende tijden elkaar. Zij is een kind van deze urgente tijd, mét wortels. *Tarpaulin Blauw* onthult een hedendaagse tussenwereld van onzichtbare draden.